

AKÚTNÝ PSYCHOTICKÝ PACIENT Z POHLÁDU PRÁVA

MUDr. Svetozár Droba, MUDr. Juraj Lexmann, MUDr. Branislav Moťovský

Centrum duševného zdravia, s. r. o., Bánovce nad Bebravou

Článok prezentuje právnu problematiku v súvislosti s akútnym psychotickým stavom. Pacient s akútnym psychotickým stavom predstavuje urgentnú medicínsku situáciu, ktorú treba bezodkladne diagnosticky aj terapeuticky riešiť. V prípade, že tento stav (u konkrétneho pacienta) predstavuje vážne riziko ohrozenia seba samého alebo okolia, alebo jeho neliečením hrozí vážne zhoršenie zdravotného stavu pacienta, musí lekár zabezpečiť adekvátnu zdravotnícku starostlivosť aj bez súhlasu pacienta. Môže žiadať aj asistenciu polície. Tieto skutočnosti právne ošetrujú nižšie uvedené zákony, ktoré určujú kompetencie a povinnosti zdravotníckeho personálu, zdravotníckych zariadení a polície a chránia práva pacienta.

Kľúčové slová: akútny psychotický stav, informovaný súhlas pacienta, asistencia polície.

LEGAL ASPECTS OF AN ACUTE PSYCHOTIC PATIENT

The article describes legal problems related to an acute psychotic state. A patient with an acute psychotic state is a medical emergency that has to be immediately diagnostically assessed and treated. In a case (in an individual patient) that the condition means a serious threat to the patient or the surrounding or if the lack of treatment could deteriorate patient's health seriously, a physician is obliged to provide health care measures even without an agreement of the patient. Police can be asked to assist as well. These facts are legally supported in the below mentioned laws that specify duties and competence of health care workers, hospitals and police and protects rights of patients.

Key words: acute psychotic state, patient informed consent, police assistance.

Psychiat. pro Praxi; 2006; 3: 126–127

Odborný lekár – psychiater, iný špecialista, praktický lekár, alebo lekár RZP, LSPP musia pacientovi s príznakmi vážnej psychickej poruchy poskytnúť adekvátnu urgentnú zdravotnícku starostlivosť. K tejto situácii môže dôjsť v ambulancii psychiatra, praktického lekára, iného špecialistu, ale aj v domácnosti pacienta, na verejnosti alebo inde. Lekár je privolaný napr. príbuznými, po vyšetrení pacienta lekár zisťuje prejavy duševnej poruchy psychotického charakteru, t.j. ochorenia v dôsledku ktorého môže pacient ohrozovať seba a svoje okolie a jeho neliečením hrozí vážne zhoršenie jeho psychického stavu.

Lekár usúdi nevyhnutnosť potreby ústavnej liečby v príslušnom psychiatrickom zariadení podľa racionizácie, ale pacient môže túto liečbu odmietať a z ambulancie alebo domu buď odchádza bez súhlasu lekára, alebo reaguje brachiálne agresívne voči každému, kto by ho chcel prepraviť do psychiatrického zariadenia. V tomto prípade sa lekárovi nemusí podariť chorého pacienta prepraviť do psychiatrického lôžkového zariadenia. V situácii, keď pacient je voči lekárovi agresívny, odmieta liečbu, nespôsobuje pri komplexnom vyšetrení a nie je mu ani možné aplikovať žiadne lieky, napr. injekčne, je možné konať pri diagnostikovaní a riešení urgentnej situácie aj bez informovaného súhlasu pacienta, mnohokrát aj za asistencie polície.

Ak lekár vyčerpá všetky terapeutické možnosti k tomu, aby takémuto pacientovi poskytol a zabezpečil adekvátnu zdravotnícku starostlivosť, ktorá poväčšine vyžaduje ústavnú psychiatrickú liečbu, dobrovoľne, pre psychiatra resp. aj iného lekára vyplýva povinnosť zabezpečiť liečbu dobrovoľnú.

Zákon o zdravotnej starostlivosti č. 576 / 2004 Z. z.

rieši nastolenú problematiku v nasledujúcich ustanoveniach:

§ 6 Poučenie a informovaný súhlas

Ods. 8/ Informovaný súhlas sa nevyžaduje v prípade

- a) neodkladnej starostlivosti, ak nemožno včas získať informovaný súhlas, ale ho možno predpokladať,
- b) *ochranného liečenia uloženého súdom podľa osobitného predpisu,*
- c) ústavnej starostlivosti, ak ide o osobu, ktorá šíri prenosnú chorobu, ktorá závažným spôsobom ohrozuje jej okolie, alebo
- d) *ambulantnej starostlivosti alebo ústavnej starostlivosti, ak ide o osobu, ktorá v dôsledku duševnej choroby alebo s príznakmi duševnej poruchy ohrozuje seba alebo svoje okolie, alebo ak hrozí vážne zhoršenie jej zdravotného stavu.*

Ku kontaktu lekára a akútneho psychotického pacienta dochádza často mimo pôdy zdravotníckeho zariadenia. Obvykle lekára RZP volajú príbuzní, alebo iná civilná osoba, respektíve polícia – ak pacient pácha pod vplyvom duševnej poruchy priestupok alebo trestný čin. Po príchode lekára na miesto môžu vzniknúť dve situácie: pacient súhlasí s prevozom na psychiatrické vyšetrenie (v takomto prípade býva postup bez obtiaží), alebo nesúhlasí.

Lekár RZP medikuje a preváža pacienta s akútnou psychotickou poruchou na psychiatrické od-

delenie aj bez jeho súhlasu. Pokiaľ sa potrebuje oprieť o vyjadrenie psychiatra, psychiater dá lekárovi RZP doporučenie na prevoz telefonicky, alebo ak to umožňuje situácia, vopred písomne. Psychiater dáva doporučenie na základe údajov od lekára RZP, ktorý je pri pacientovi a má popríklad údaje od príbuzných, resp. má na mieste prístup k psychiatrickej zdravotnej dokumentácii. Psychiater navyše môže dotýčného pacienta poznať – ak je alebo bol jeho ošetrujúcim lekárom, alebo môže mať prístup k jeho psychiatrickej zdravotnej dokumentácii. Pokiaľ to umožňujú okolnosti, psychiater sa môže dostať na miesto aj osobne, na výzvu lekára RZP. Lekár RZP zváži, či je potrebná asistencia polície, aby pacient mohol byť prevezený do lôžkového psychiatrického zariadenia. Asistencia polície môže byť nutná aj na zdravotníckej pôde – v psychiatrickej ambulancii, ambulancii praktického lekára, alebo iného špecialistu, rovnako však aj na psychiatrickom alebo inom lôžkovom oddelení, kde pacient s psychotickým stavom pri poskytovaní zdravotníckej starostlivosti nespôsobuje a je brachiálne agresívny. V takomto prípade ambulantný lekár opäť volá RZP a pacient je prevezený na lôžkové psychiatrické oddelenie. Opäť môže byť nutná asistencia polície. O súčinnosti polície a zdravotníckeho personálu v medicínskych situáciách týkajúcich sa pacientov s duševnou poruchou pojednáva nasledovný zákon:

Zákon č. 171/1993 Z. z.

o Policajnom zbore

§ 2 Úlohy policajného zboru

(1) Policajný zbor plní tieto úlohy:

a) spolupůsobí pri ochrane základných práv a slobôd, najmä pri ochrane života, zdravia, osobnej slobody a bezpečnosti osôb a pri ochrane majetku,

b) spolupůsobí pri zabezpečovaní verejného poriadku; ak bol porušený, robí opatrenia na jeho obnovenie,

c) odhaľuje priestupky a zisťuje ich páchatelov, a ak tak ustanovuje osobitný zákon, priestupky aj objasňuje a prejednáva.

Oprávnenia policajta

§ 19 Oprávnenie na zaistenie osoby

(1) Policajt je oprávnený zaistiť osobu,

a) *ktorá svojím konaním bezprostredne ohrozuje svoj život, svoje zdravie, život a zdravie iných osôb alebo majetok,*

b) pristihnutú pri páchaní priestupku, ak je dôvodná obava, že v ňom bude pokračovať, alebo ak je to nevyhnutne potrebné na riadne zistenie alebo objasnenie veci,

Policajt je povinný odovzdať zaistenú osobu orgánom činným v trestnom konaní alebo inému príslušnému orgánu, ak po vykonaní úkonov zistí, že sú dôvody na jej odovzdanie.

Ďalší zákon, ktorý sa dotýka spomínanej problematiky, je:

Zákon SNR 372/1990 Zb.

o priestupkoch

§ 29 Priestupky na úseku zdravotníctva

(1) Priestupku sa dopustí ten, kto

a) *úmyselne zmarí, sťaží alebo ohrozí poskytnutie zdravotníckej služby alebo sa nepodrobí povinnému vyšetreniu alebo liečeniu.* V prípade, že je pacient hospitalizovaný bez svojho súhlasu, musí byť táto skutočnosť oznámená príslušnému súdu do 24 hodín.

Zákon o zdravotnej starostlivosti č. 576/2004 Z. z.

§ 9 Ústavná starostlivosť

Ods. 4/ Ak ide o ústavnú starostlivosť, na ktorú sa nevyžaduje informovaný súhlas podľa § 6 ods. 8 písm. c), poskytovateľ je povinný prevzatie osoby do ústavnej starostlivosti oznámiť do 24 hodín súdu, v ktorého obvode sa zdravotnícke zariadenie ústavnej starostlivosti nachádza. O zákonnosti dôvodov prevzatia do ústavnej starostlivosti rozhodne súd. Do rozhodnutia súdu možno vykonávať len také zdravotné výkony, ktoré sú nevyhnutné na záchranu života a zdravia osoby alebo na zabezpečenia jej okolia.

Ak pacient, ktorý vzhľadom na svoj psychický zdravotný stav ohrozuje seba alebo svoje okolie, opustí lôžkové oddelenie bez súhlasu lekára, toto zdravotnícke zariadenie je povinné bez odkladu informovať o tom útvar policajného zboru v zmysle § 79 ods. 3 písm. d) zákona o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti č. 578/2004 Z. z.: *Poskytovateľ je povinný bezodkladne oznamovať prokurátorovi, vyšetrovateľovi alebo policajnému orgánu opustenie zdravotníckeho zariadenia bez súhlasu poskytovateľa osobou, ktorá vzhľadom na svoj zdravotný stav ohrozuje seba alebo svoje okolie.*

Tento zákon sa týka aj situácie v ambulancii psychiatra, praktického lekára, alebo na lôžkovom oddelení, kedy pacient, ktorý javí známky vážneho psychotického stavu, z ambulancie bez súhlasu lekára odíde.

Literatúra

1. Hašto J. Naliehavé situácie v psychiatrii. Lundbeck, 1998.
2. Höschl C, Libiger J, Švestka J. Psychiatrie. Praha: Tigris, 2002.
3. Pavlovský P. Soudní psychiatrie a psychologie. Praha: Grada Publishing, s. r. o., 2001.
4. Zbierka zákonov Slovenskej republiky.

MUDr. Svetozár Droba

Centrum duševného zdravia, s. r. o.,
ul. Janka Matušku 770/14, Bánovce nad Bebravou
e-mail: droba.svetozar@slovanet.sk